

GAZNELİLER VE BÜYÜK SELÇUKLULAR'DA
BAYRAMLAR VE BAYRAM KUTLAMALARI

görülmektedir. Baharın başlangıcı olan Nevruz, Sonbaharın başlangıcı olan Mihriğân ve Sade bayramlarıdır. Bu üç bayram kutlamaları her iki devletin hâkimiyet sahasında aksatılmadan devam ettirilmiştir. Bu metin, bayramlar ve kutlamaları hakkında bilgiler içermektedir.

Anahtar Kelimeler : Bayram, Nevruz, Mihriğân, Selçuklular, Gazneliler.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010

manasınış ta şmaktadış Dönemimizle ilgili olarak önemli kaynaklarşmşzdan birinin her iki kelimeyi de kullandı ş görölmektedir. Nitekim *Tarih-i Beyhakı*de dînî bayramlar için •şydŽ, Nevrûz ve Mihrigân için ise •ce nŽ tâbiri kullanılmaktadır

Gazneliler ve Büyük Selçuklular döneminde Ramazan ve Kurban Bayramı inançlarınışn gere i olarak düzenli bir ekilde kutlanmı tır. Resmi bayram kutlamaları, sabahın erken saatlerinde sultan, o ullaı, yöneticiler ve sayın di er erbabıyla birlikte bayramgâh denilen yere giderek bayram namazı kılması ile ba lar, saraya döndükten sonra kutlamaların yemek ve e lence kışmasıyla devam ettirilirdi. Bu esnada sultan, hanedan mensuplarının, devlet ricalinin ve halkın tebriklerini kabul eder, daha sonra gözün bir daha asla göremeyece i ekilde donatılmış salonlarda yemekler yenir, araplar içilir, aırlar iir söyler, müzisyenler de sanatlarınış icra ederlerdi⁴.

Gazneliler döneminin önemli kaynaklarından biri olan Zeynülahbâr⁵, Mecusilerin bayramı olarak nakletti i 36 bayramın adını zikretmektedir. Bu bayramlardan daha ziyade ran takviminde yer alan aylarla ilgilidir. Sayılarınış çok fazla olmasına ra men, dînî bayramlar hâricinde fiiliyatta üç önemli kutlamanın var oldu u [Nevrûz (), Mihrigân () ve Sede ()] anlaşılmaktadır.

Zikretmi oldu umuz bayramlardan ilki •yeni günŽ anlamına gelen ve baharın müjdesi olarak kabul edilen Nevrûz, ege ve gündüzün e it oldu u yışın ilk günü olarak kabul edilen 21 Mart tarihinde kutlanmaktadır Ancak Nevrûzun 21 Mart gününde kutlanması Sultan Melik ahın Takvin Celâliyi yaptırmışından,

² F. Steingass, *Persian-English Dictionary*, İstanbul 2005, s. 875.

³ Bkz. EbuFazl Muhammed b. Hüseyin-Beyhakı, *Tarih-i Beyhakı* n r. Ali Ekber Feyyaz, Tahran 2536 ehin ahi, s. 657, 688, 705, 734, 878.

⁴ Yusuf Abbas Hashmi, *Successors of Mahmud of Ghazna*, Karachi 1988, s. 253-254; Nebi Bozkurt, •Bayram Kutlamaları, İstanbul 1992, V, 262.

⁵ Ebû Saîd Abdülhayy b. Dahhâk bn Mahmûd eGerdîzi, Zeynülahbâr, haz. Abdülhayy Habîbî, Tahran 1347, s. 238 vd. smi zikredilen bayramlar unlardır: Nevrûz, Nevrûz Bozorg, btidâyi Bâz, Ferverdigân, Urdibehi tgân, Evvel Gahambâr, Âhir Gahambâr, Hordâdgân, Evvel Gahambâr Çehârum, Âhir Gahambâr Çehârum, Tîrgân, Tîrgân Bozorg, Mordâdgân, ehrivergân, Çâ n Âzer, Evvel Gahambâr Pencum, Âhir Gahambâr Pencum, Mihrigân, Mihrigân Bozorg, Âbângân, Çe-n Bahar, RakûbuKûsec, Hureyi Rûz, Eydi Dey-i Evvel, Eydi Gahambâr Nohostîn, SeyirSûr, Eydi Dey-i Dovvom, Betîgân, ebi Kav-ş Kabil, Eydi Dey-i Sedgîr, Behmencene, SedBozorg, ebi Sede, Âb Rîzgân, Tevîzi Gezendgân, Evvel Gahambâr Dovvom, Âhir Gahambâr Dovvom.

⁶ *Tarih-i Beyhakı* s. 571, 705, 734.

⁷ Zeynülahbâr, s. 241; Ayrışca bkz. Hâ im RaFijûhi î der Gâh omârî ve Ce nhâys rânş BâstânTahran 1380 h ., s. 19 vd.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic

Volume 5/4 Fall 2010

yani 467/1075 tarihinden sonra olur. Di er bir ifadeyle Gazneliler dönemi ile Sultan Melik ah sonrasında Selçuklular'ın kutladığı Nevrûz'un tarihi aynı de ildi o zamana kadar Hût (Balşık) burcunun yarışında kutlanılan Nevrûz, Takvimelâlî ile birlikte Hamel (Koç) burcunun birinci günü kutlanmaya başlanmıştır.

İranlıların ünlü airi Firdevşî ehnâme adlı eserinde, Türkler arasında da yaygın olarak kutlanılan bir bayram olan Nevrûz'u, İran'ın efsanevî hükümdarı Cemîd'e dayandırarak: "Cemîd'in üzerine mücevherler saçtılar ve bugüne Nevrûz adını verdiler. Yeni yılın ilk günü olan Ferverdîn ayının birinci gününde insanın vücudu zahmet ve kenden kurtulur. İleri gelenler, bugünü sevinçle kutlamak için rap ve çalgı getirttiler, çalgıçlar topladılar. Nevrûz denilen bu mesut gün o zamandan, o padişahın yadigarı kalmıştır" demektedir.

Bu dönemde kutlanılan di er bir bayram da Mihriğân olarak kaydedilmektedir. Mihriğân Bayramı, İran takviminde yedinci ay olan ve 23 Eylül-22 Ekim arasında kapsayan Mihr ayının günlerinde Akhamenidlerden beri kutlanılan bir bayramdır. Sevgi anlamına gelen "mihr" ve süre anlatan "gân" ekinden oluşur, "kesintisiz, sürekli sevgi" anlamına gelir. Bayramın ilk günü "Mihriğân" ise "Mihriğân" hâsası olarak adlandırılmıştır. Sonbaharın başlangıcını temsil eder. Firdevsî⁸, bu bayram hakkında İran'ın efsanevî hükümdarlarından olan Feridun'un Dahhâk'ı mağlup ederek tahta geçtiğini belirttiği sonradan Feridun kendisinden başkası bir padişah tanımadı. Padişahların töresince, taht, taç ve sarayını hazırladı. Mihriğân'ın birinci mübarek gününde ahlara yara anı taktığını başına koydu. Gönüller adaletle parlayınca, padişahların töresine uyarak yeni bir bayramın emeli atıldı. Bütün akıllı adamlar, ellerindeki yakut kadehlerle sevinç içinde idiler. Yeryüzü parlak arabın, adaletin, yeni ayın ve yeni tahtın ışığıyla doldu. Feridun, ate yakmalarını, içine amber ve safran atmalarını buyurdu. Nevrûz Mihriğân bayramını kutlamak, dinlenmek ve yiyip içmek âdeti o zamandan kalmıştır, onun dîni ve töresindeki bilgi vermiştir.

⁸ Ebu'l-Hasan zeddîn Ali b. Muhammed b. Abdülkerîm b. Esîr, *slâm Tarihi el-Kâmil fi'l-Tarih Tercümesi* çev. A. Özyıldırım, İstanbul 1987, X, 97; *Ce'nâ-yâ râşâ Bâstân* s. 45-46, 266, 323. Hût (Balşık) burcu 19ubat'ta başlanmakta ve bu durumda Nevrûz, Mart'ın ilk haftası içinde kutlanmaktadır.

⁹ Firdevsî, ehnâme çev. Necati Lugal, İstanbul 1956, 42; Ayrıca bkz. Abdulhalûk Çay, *Türk Ergenekon Bayramı Nevrûz*, Ankara 1988, s. 17-18, 25.

¹⁰ ehnâme I, 421; Çay, Nevrûz s. 18; Hashmi, *Successors of Mahmud*, s. 253; Güller Nuho lu, *Beyhaki Tarihi'ne Göre Gazneliler Devlet Tekilatı ve Kültür* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 1995, s. 177.

¹¹ ehnâme I, 97.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010

ran takviminin onbirinci ayı olan Behmen'in onuncu gününde (30 Ocak) kutlanılan ¹²Sede Bayramı'nın ba langış da ran'ın efsanevi hükümdarı Hû eng'e dayandırılmaktadır. Nitekim Firdevsî¹³, bu olayı u ekilde ifade etmektedir: Bir gün cihan padi ahş birkaç ki iyle birlikte da lara gitmi ti. Uzaktan uzun, kara renkli, kara vücutlu ve süratle ko an bir ey göründü. Bunun iki gözü kan çe mesi gibiydi; a zşndan çıkan dumandan dünyayı bir karaltı kaplıyordu. Hu eng, kendini toplayarak, tedbir ve ihtiyatla bir ta aldı, onunla sava maya hazırlandı. Elindeki ta ş ahlara yara an bir kuvvetle ona savurdu. Bunun üzerine dünyayı ate e veren yılan kaçmaya yüz tuttu. Padi ahş attı ş bu küçük ta , büyük bir ta a isabet etti ve bu ta ların her ikisi kırılıp parça parça oldu. Bunların birbirine çarpmasından bir pırlanta çıktı ve bu pırlanta ile ta şın içi aydınlandı. Yılan ölmedi, ama ta şın içindeki gizli ate ortaya çıkmış oldu. Cihan padi ahş bunun üzerine Tanrı'yı övmeye başladı. O Tanrı'yı ki, kendisine ate gibi de er bir arma anda bulundu. Bundan sonra Hû eng ate i kşble yaptı. Kendine: •Bu Tanrı'nın bir nurudur. Aklın varsa buna tapılmalıydı. Ak am oldu u vakitte padi ah, da gibi bir ate yaktı, bütün adamların onun etrafında topladı. O gece bayram etti, arap içti ve bu kutlu bayramın adını Sede koydu.Ş.

Ba langışlar hakkında kısaca bilgi vermeye çalış tış şmş bu bayramların kutlamaları, Gazneliler döneminde aksatılmadan devam ettirilmidir. Hatta kutlamaların önemi o kadar fazla olmuştur baz önemi devlet i leri veya ordunun harekâtı bayram kutlamalarına göre plânlanmış tır. Gazneliler dönemindeki Nevrûz kutlamaları, Selçuklular ile gerçekte tirilen mücadelelerin en kritik günlerinde bile aksatılmadan devam ettirilmidir. Aynş durum örnekler az olsa da Büyük Selçuklular döneminde de devam etti i görülmektedir.

Gazneliler dönemindeki Nevrûz kutlamalarında sultan genellikle bir resm-i kabul düzenler, törende valiler tarafından kendisine hediyeler sunulurdu. Bayram kutlamaları sırasında hediyeler sunulması, gelenekten ziyade bir zorunluluktan halini almış tı.

¹² Bu kelime •ate Ş ve •yüz rakamıyla anılmaktadır. Yukarıda da belirtti imiz gibi Hu eng'in ate i bulmasından dolayı kutlanılan bir bayram olması yanında, konuyla ilgili olarak farklı rivayetler de mevcuttur. Rivayetlerden birine göre ran'ın efsanevi hükümdarı Keyümers'in çocuklarının sayısı yüz olunca, bunları kendi aralarında evlendirmiş ve dü ün gecesi büyük ate yaktırmış tır. O günden beri dü ün gecesi bayram olarak kutlanmış tır. Di er bir rivayete göre ise bahsedilen ki i Keyümers de il, Hz. Adem'dir ve onun kendi çocuklarını birbirine evlendirdi i gün yapılan kutlamadan bu yana dü ün günü Sede Bayramı olarak kutlanmaktadır, bkz. ehnâme I, 424-425.

¹³ ehnâme I, 31-32; Ayrıca bkz. Ce nhâyş rânş Bâstân. 576.

¹⁴ Beyhakî, s. 705, 751, 815.

¹⁵ Beyhakî, s. 642, 734. Ce nhâyş rânş Bâstân. 456.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010

En gözde hediyeler Arap atlarş, cıveler ve de erlisava aletleri idi. Hediyelerin sultana takdim edilmesinden sonra yeme-içme faslına geçilir, aırlar iir söyler ve müzisyenlerin çaldş ş müzikler e li inde büyük e lenceler tertip edilirdi.

Bu dönemdeki Sede Bayramş kutlamalarş, yapılan törenler açşşndan di er ikisinden bir hayli farklı özellikler ta şmaktadış. Nitekim Beyhaki⁷, Sede kutlamalarşndan biri hakkında gırtı vererek, Selçuklu tehlikesine kar ş Merv•e gitmek üzere harekete geçen Sultan Mesud•un, Sede Bayramşın yakşnla masş üzerine ordugâh kurarak kutlamalar için hazşrlşklarş ba lattş şnş nakletmektedir. Hazşrlşklar için

göndermi lerdî⁰. Mihrigân kutlaması ile ilgili olarak verebileceğimiz bir diğer örnek 16 Zilkade 426/22 Eylül 1035 tarihinde gerçekleşti. Sultan Mesud sabahleyin bayram tebriklerini kabul etmek için oturmu ve kendisine verilen hediyeleri kabul etti. Öle namazından sonra elence meclisi kurulmu ve kaynaşmış ifadesiyle •Mihrigân tüm artları yerine getirilmek suretiyle kutlanmış²¹

Bununla birlikte en kapsamlı Mihrigân kutlaması 24 Zilkade 427/18 Eylül 1036 tarihinde gerçekleştirildi. Sultan Mesud bugünde bayram tebriklerini kabul etmek için oturmu, hükümdar çocukları, saraydaki yöneticiler ve hizmetliler gelerek saygılarına ve hediyelerini sunduktan sonra kendilerine ayrılmış olan yerlere oturmaları. Ardından Gürgân ve Çağaniyân valisinden gelen hediyeler takdim edildi, tebrikleri bittikten sonra Sultan Mesud kşyafet de i tirerek yaz kökünden ayrılmış ve köküne geçti. Güzelce süslenmiş olan bu kökte bulunan hizmetliler sultanın gelmesinden sonra fırlara odun atarak kebapların hazırlanmasını emrettiler. Sofra sorumlusu olan gulâmlar, illere geçirdikleri tavukları ateş üzerine dizdiler, ardından suda yarşıp yumurtaları ve zükü kebaplarını ikram etti. Daha sonra devlet ricali ve nedim gelerek sofraya oturdu ve kaynaşmış ifadesiyle sofrada i silip süpürüncesine yemek yemi. Yine kaynaşmış ifadesiyle bu sırada araplar çaylayarak kadehlere dökümü ve kadehleri birleriyle toku turuldu. Bu esnada müzisyenler de sanatlarını icra ettiler²²

Bayram kutlamalarının en önemli boyutunu hiç üphesiz dîni bayramlar olmaktadır. Gazneliler dönemindeki Ramazan ve Kurban Bayramı kutlamalarında da hemen hemen aynı tarz uygulamaların yapıldığı görülmektedir. Bu bayramlarda da sofralar kurulmakta ve yenilip içilmektedir. Kutlamadaki en önemli fark ise orduya halkın önünde resmî geçit yaptırılması olarak gözle çarpmaktadır²³.

Bilindi üzere 1035 tarihinden itibaren Horasan'a gelerek Gazneliler ile yoğun bir mücadele içine giren Selçuklular, 1040 yılındaki Dandanakan Savaşı'ndan sonra bağımsızlıklarını kazanmıştı.

²⁰ Beyhakî, s. 17, 359; Hashmi *Successors of Mahmud*, s. 254; Erdoğan Merçil, •Muhtacullar, Prof. Dr. Fikret İştan'a 80. Doğum Yılı Armağanı İstanbul 1995, s. 90.

²¹ Beyhakî, s. 642-43.

²² Beyhakî, s. 655-56.

²³ Beyhakî, s. 379, 688, 784; Meryem Gürbüz, •Ortaçağ Türk Ordularında Resmî Geçit, Eskiçağdan Modern Çağın Ordularına, Feridun M. Emecen, İstanbul 2008, s. 238 vd.

Bu sayede Horasan bir anda Selçuklu mülkü haline gelmi tir. Ancak burada var olan kültürün yeni yönetimle birlikte bir anda de i mi olmasđ mümkün de ildir. Bu sebeple Büyük Selçuklular döneminde de Sede ve Nevrûz kutlamalarđ Horasan•da eski canlılıđ ş nđ korumaya devam etmi tir. Hatta bu kutlamalar sadece halkla sšnrlđ kalmamđ , bizzat sultanlar bayram kutlamalarđyla ilgili olarak do rudan karar almđ lardđr. Bu kutlamalara halkšn her kesiminden insanlar katılmđ , sosyal statülerinin elverdi ince evkle e lenmi ve ate yakmđ²⁴ Dönemin en ünlü âlimlerinden birisi olan mâm Gazzâlî (ö. 505/1111) de Nevrûz ve Sede kutlamalarđ sşrasşnda gerçe ine en yakšn surette yapılmđ resimler, tahtadan kşlşç ve kalkan gibi eylerin satılmass hususunun haram olup-olmadş ş konusunda fetva vermi²⁵ tir Tek ba şna bu bilgi bile Nevrûz ve Sede kutlamalarđšn Selçuklular döneminde de devam ettirildi iniöstermesi bakşmşndan büyük önem ta şmaktadır.

Selçuklular döneminde konumuz ile ilgili olarak var olan kutlama örnekleri hakkında u bilgileri vermek mümkündür. 450/1058 tarihinde brahim Yşnal, Musul•dan ararak Cibâl taraflarına gitti i için Arslan Besâsîrî buraya gelerek ehri zapt etmi ti. Sultan Tu rul Bey, Besâsîrî•nin Musul•u ele geçirdi ini haber aldş şnda derhal harekete geçmek istemi , ancak daha önce Nevrûz sebebiyle askerlerini da ştmđ oldu undan bu harekâtşnş iki bin süvariyle gerçekle tirmek zorunda kalmđ tş. Tu rul Bey zamanşdaki Nevrûz kutlama gelene inde hediyelerle menin de sürdürüldü ü görülmektedir. Nitekim o, Nevrûz münasebetiyle Abbâsî Halifesi Kâim Biemrillâh•a kşymetli takşlar ile birlikte 10 bin dinar da para göndermi tir. Tu rul Bey zamanşnda Mihrigân•šn da kutlandş ş görülmektedir. 448/1056 tarihinde Arslan Besâsîrî•nin üzerine yürümeye karar verildi inde askerler bu sefere kar ş çşkmđ , ancak Mihrigân•dan sonra Suriye•ye yürünmesi konusunda karar alşmđ tş

Vermi oldu umuz örneklere ek olarak Sultan Melik ah•šn Zilkâde 484/Aralşk 1090 Ocak 1092 tarihinde Ba dad•ta yaptşrmđ oldu u bazş e lenceler, zamanş itibariyle Sede Bayramş kutlamass oldu unu dü ündürmektedir. Bu kutlamalar için Dicle•deki Sumeyriye (gece sohbetleri yapılan gemi) ve büyük kayşklarda

²⁴ mâm Gazzâlî, Kîmyâ-yş Saadehaz. Hüseyin Hedivcem, Tahran 1983, I, 522; Hüseyin Zerrinkûb, Medreseden Kaçş mâm Gazzâlî Hayatş, Fikirleri ve Eserleri, çev. Hikmet Soylu, stanbul 2001, s. 31; Sergey Grigoreviç Agacanov, Selçuklular çev. Ekber N. Nece Ahmed R. Annaberdiev, Ötüken, stanbul 2006, s. 239-240.

²⁵ Kîmyâ-yş Saadeh, 522.

²⁶ bnü•l-Esîr, IX, 484, 492; Sşbt bnü•levzî, Mirâtü•z-zamân fi tarihi• ayân çev. Ali Sevim, Makaleler, Ankara 2005, II, 15.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010

büyük mumlar yakılmış ve her kayışta da büyük bir çadşır kurulmu tu. Ba dad halkş e lenceyi seyretmek için Dicle kenarşna gelerek geceyi burada geçirmi ti. Ayrşca Dicle•nüzünde pek çok yerde me aleler yakılmış tş. Devlet erkânş, gemilerle Dicle•de dola arak de i ik e lence ve oyunlar düzenlemi , büyük gemilere odun yüklemekere ate ler yakılmış tş. Daha önce e i benzeri görülmeyen böyle bir kutlama için airler de iirler söylemi lerdı.

Sonuç

Büyük Selçuklular, pek çok konuda oldu u gibi kültürel anlamda da Gaznelileri takip etmiştir. Baharşn ba langşcş olan Nevruz ile sonbaharşn ba langşcş olan Mihrigân enlikleri, hem Gazneliler ve hem de Büyük Selçuklular döneminde düzenli bir ekilde kutlanmış tşr. Bahsetmi oldu umuz her üç bayram kutlamasındaki ortak unsurun ate in mevcudiyeti oldu u anla şılmaktadır. Di er ortak unsur ise her iki devlette de hediyelerle menin yapışlıyor olmasdır. Dinî bayram kutlamaları ile enlikler, bazş özellikler haricinde büyük benzerlikler göstermektedir. Kaynaklarşmşzşn vermi oldu u bilgiler göz önüne alşndş şnda özellikle Gazneliler dönemindeki kutlamaların daha gösteri li bir ekilde düzenlendi i anla şılmaktadır. Bu dönemde büyük önem verilen bayram kutlamalarının daha sade olmasşnş sa layan tek unsur Ramazan ayş olmakta ve bu ayda e lencelerin en önemli unsurlarşndan biri olan arap içmek yasaklanmaktadır. Kutlamalara verilen önemi bazş askerî faaliyetlerin bile bayram kutlamalarına göre plânlanmış olmasş açşıkça göstermektedir.

KAYNAKÇA

- AGACANOV, Sergey Grigoreviç, Selçuklular, çev. Ekber N. Necef Ahmed R. Annaberdiyev, Ötüken, stanbul 2006
- BEYHAKÎ, *Tarih-i Beyhakî* n.r. Ali Ekber Feyyaz, Tahran 2536 ehin ahi.
- BOZKURT, Nebi, •Bayram Kutlamalarış Türkiye Diyanet Vakfş slâm Ansiklopedisi (D A) stanbul 1992.
- ÇAY, Abdulhalûk, Türk Ergenekon Bayramş Nevruz, Ankara 1988.
- ERDEM, Sargon, •Bayramş, Türkiye Diyanet Vakfş slâm Ansiklopedisi (D A) stanbul 1992.

²⁷ Şşbt bnü•Cevzî, II, 581582; bnü•Esir, X, 173; Zerrinkûb Medreseden Kaçş, s. 95-96.

- F RDEVSÎ ehnâme çev. Necati Lugal, stanbul 1956.
- GAZZÂLÎ, Kîmyâyş Saadet haz. Hüseyin Hedîvcem, Tahran 1983, I II.
- GERDÎZÎ, Zeynülahbâr, haz. Abdülhayy Habîbî, Tahran 1347.
- GÜRBÜZ, Meryem, •Ortaça Türk Ordularında Resim Geçit, Eskiça •dan Modern Ça •a Ordular ed. Feridun M. Emecen, stanbul 2008.
- HASHM , Yusuf Abbas, *Successors of Mahmud of Ghazna*, Karachi 1988.
- BNÜ•L-ESÎR, slâm Tarihi elKâmil fi•t-Tarih Tercümesi çev. A. Özyaşn, stanbul 1987.
- MERÇ L, Erdo an, •Muhtacullarş Prof. Dr. Fikret İ ştan•a 80. Do um Yşış Arma arşstanbul 1995.
- NUHO LU , Güller, Beyhaki Tarihi•ne Göre Gaznelilerde Devlet Te kilatş ve Kültür stanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Başlımamş Doktora Tezi, stanbul 1995.
- RAZÎ, Hâ im, Pijûhi î der Gâh omârî ve Ce nhâş râñş Bâstân Tahran 1380 h .
- SIBT BNÜ•L-CEVZÎ, Mirâtü•z-zamân fi tarihi••ayân çev. Ali Sevim, *Makaleler*, Ankara 2005, I-III.
- STEINGASS, F., *Persian-English Dictionary*, stanbul 2005.
- ZERR NKÛB, Hüseyin, Medreseden Kaçş mâ•Gazzâlî•nin Hayatş, *Fikirleri ve Eserleri*, çev. Hikmet Soylu, stanbul 2001.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010